

Učební osnovy předmětů

- Vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru,
- Taktovací technika a základy dirigování,
- Elementární improvizace (doprovody k písním), hra na lehkoovladatelné (dětské) nástroje, základy taktovací techniky

pro II. stupeň studia na lidových školách umění

Hudební obor

Schváleno výnosem MŠ ČSR pod č. j. 19 112/87-35 ze dne 24. 6. 1987
jako učební osnovy pro II. stupeň studia na LŠU s účinností od 1. září 1988

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, n. p., PRAHA

1987

111 9003

Základní umělecká škola Březnice
Náměstí 2, 262 72 Březnice
IČ: 61904201, tel. 318 682 342

Studijní zaměření žáků: vedení dětských zájmových kolektivů
(hlavní předmět) - pro žáky starší
14 let a pro dospělé

Délka studia: 4 roky

Učební plán č. 12

Poř. čís.	Předmět	r o č n í k			
		1.	2.	3.	4.
1.	Vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru	1	1	1	1
2.	Taktovací technika a základy dirigování	0,5	0,5	0,5	0,5
3.	Hra na nástroj	1	1	1	1
4.	Neuka o hudbě	1,5	1,5	1,5	1,5
Celkový počet vyučovacích hodin týdně		4	4	4	4

Učební osnovy předmětu

vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru

Výchovně vzdělávací cíl

Cílem předmětu je poskytnout žákům účinný návod k úspěšnému výkonu činnosti vedoucího dětského sboru nebo instrumentálního souboru. Předpokládá se cesta proporcionálního rozvoje vědomostí, hudebních schopností a dovedností žáků: je-li např. velmi žádoucí, aby žák hrál dobře na klavír či na jiný nástroj, nepožaduje se v tomto případě technicky perfektní výkonnost - podobně u výkonů pěveckých. Platí však i zde, že nejlepšími sbormistry jsou či stávají se zaujatí sboroví pěvci, nejlepšími dirigenty pak spolehliví orchestrální hráči. Žák by měl soustavně a cílevědomě posilovat obojí zaměření, tj. bez zásadně jednostranného příklonu k perspektivě sbormistra či perspektivě dirigenta instrumentálního souboru.

Vedle základního zájmu o hudební činnost je třeba vyprovokovat u žáků zájem o děti, o jejich představitivost, myšlenky, fantazii, pocity. Jsou to zejména kolektivní formy činnosti, v nichž lze maximálně užítkovat i rozvinout dar přirozenosti a zachovat jej pro všeobecným determinismem ohrožený věk dospělosti.

Metody a formy práce

Jde o stěžejní předmět komplexu studijního zaměření vedení dětských zájmových kolektivů. Poněvadž těsně souvisí s estetickými disciplínami, je jeho osnova podrobnější a obsažnější, formy práce pak rozmanitější. V zásadě je třeba vzít v úvahu, že poměrně hutný obsah učební látky lze vyložit většinou pouze v základních orientačních schématech. Učitel v motivacní a orientační fázi využívá zkušeností žáků ze základního vzdělání, z jiných oborů a z aktuálních informací zprostředkovaných celkovou kulturní atmosférou města, televizí, rozhlasem a dalšími prostředky. Podněcuje žáky k zakládání odborně zaměřených knihovniček, diskoték a fonoték, inspiruje shromažďování (opisování, rozmnožování) osvědčených skladeb a materiálů. Využívá přirozeného zájmu, podněcuje cílevědomost i ambicióznost žáků.

Hojně užívá metody rozhovoru, diskuse, volné i řízené referen-
ce žáků. Při vlastním výkladu vychází pokud možno z živých
představ žáků, hojně zvukově dokumentuje.

Podstatnou, byť variabilní složkou práce v předmětu je
p r a k t i k u m sborového zpěvu a instrumentálního souboru.
Přes určité problémy a náročnost práce s tímto volným typem
aktuálně vytvářených pěveckých a instrumentálních kolektivů
platí, že každý zlomek živé hudebně výkonné praxe, byť částeč-
ně simulované (např. náhražkovou realizací chybějících hlasů
klovírem spod.), má velkou výchovnou inspirační hodnotu. Samo-
zřejmou součástí praxe je dirigování (tektování) na úrovni
souběžného kursu tektovců techniky a základů dirigování.

Zcela zvláštní postavení má pravidelná četba, rozbor a
hra partitur. V daném kontextu představuje víceúčelovou didak-
tickou operaci provokující a rozvíjející celou řadu schopností,
dovedností a zkušeností žáků.

Většinu tematických okruhů lze probírat v souběžných pa-
ralelách dvou až tří celků (nejméne při četbě partitur, diri-
gování, zpěvu, poslechu skladeb spod.).

Konečně učitel plánuje a organizuje exkurze a studijní
návštěvy zkoušek, návštěvy soustředění i vystoupení dětských
a mládežnických sborů a instrumentálních souborů.

Studijní úkoly

V prvním ročníku půjde o začlenění oboru do hudebně a
kulturně historických souvislostí a do současného širšího hu-
debního a kulturního dění. Budou založeny obe typy praktika,
tj. praktika sborového zpěvu a instrumentálního ansámblu frek-
vententů. Žáci jsou motivováni k poznávání především zvukové
složky probíraných jevů. Je třeba vytvářet postupně návyky
sledování, četby a rozboru partitur při poslechu živých i re-
produkovaných ukázek sborů a orchestrálních skladeb. Ve výkle-
du o hudebních nástrojích se přihlíží k instrumentáři žákov-
ských souborů.

Ve druhém ročníku se tematika soustředí na sborový zpěv
a jeho metodiku. Bude třeba proto rozvinout činnost praktika
sborového zpěvu na studijně použitelnou úroveň. Paralelně je

motivován zájem o hru na nástroje (nástrojové realizace vokálních partitur).

Řízení instrumentálního souboru tvoří jádro učební látky třetího ročníku. Hlavní pozornost se zaměří na některé základní typy instrumentálních souborů a orchestrů, jež přicházejí v úvahu při práci s dětmi a mládeží. Zevrubněji bude probrána nauka o hudebních nástrojích, vždy s ohledem na praktické potřeby. Paralelně je udržována úroveň praktika sborového zpěvu.

Čtvrtý ročník přinese závěrečná poučení a v praxi syntézu poznatků a dovedností studie. Jsou zařazeny informace o některých pojmech a oborech hudební pedagogiky a psychologie, náměty k úvahám nad uměleckým i charakterovým profilem osobnosti vedoucího souboru.

Literatura

- J. Brož - Zd. Kaňák: Základy dirigování. Praha 1982.
Boh. Kotmel: Houslový soubor na LŠU. Praha 1974.
Č. Stašek: Pěvecký soubor na 4DŠ. Praha 1967.
P. Dědeček: Základy dirigování. Praha 1942.
Jiří Svoboda: Učebnice dirigování a sborového umění pro pěvecké soubory. Praha 1952.
P. Eben - J. Burghouser: Čtení a hra partitur. Praha 1960.
Jiří Pomešć: Dětský pěvecký sbor. Praha 1960.
Antonín Modr: Hudební nástroje. Praha 1983.
Václav Vačkář - Dalibor C. Vačkář: Instrumentace symfonického orchestru a hudby dechové. Praha 1954.
M. Bartoš - K. Kocourek: Estrádní orchestr. Praha 1954.

Ostatní literatura je obsažena v přehledném seznamu v příloze citované základní publikace J. Brož - Zd. Kaňák: Základy dirigování.

Studijní materiál

Odkazujeme na seznamy skladeb uvedené v učebních osnovách hry v souboru na LŠU, dále v osnovách pěveckého hlasového vycviků a sborového zpěvu s přihlédnutím ke studijním materiálům uvedeným v učebních osnovách nauky o hudbě pro II. stupeň studie na LŠU.

Studijní úkoly v jednotlivých ročnících

1. ročník

Úvod do předmětu, cíle, obsah. Založení vokálního a instrumentálního praktika. Základy individuální a sborové pěvecké techniky, zpěv z not, zpěv písní a sborů. Hra ve skupinách podle konkrétních možností složení. Základní problematika hry na hudební nástroje.

I. Pěvecký sbor

- Funkce ve společenském a kulturním vývoji.
- Přehledná informace o historickém vývoji: renesanční vokální polyfonie (s předrenesančními formami sborového zpěvu), význam sborového zpěvu v období baroka, klasicismu, v 19. a 20. století; charakteristika sborové kultury italské, francouzské, nizozemské, anglické, německé, ruské, bulharské, maďarské; sborový zpěv ve vývoji české národní kultury.
- Aktuální situace ve sborovém zpěvu u nás a v zahraničí. Struktura a charakteristika profesionálních pěveckých sborů, organizační struktura amatérské sborové pěvecké aktivity. Nešé přední sborová tělesa, přední sborníci.
- Dětský sborový zpěv jako svébytný typ, jeho funkce. Informace o našich a zahraničních dětských sborech pracujících na profesionální bázi. Organizační struktura našeho amatérského dětského sborového hnutí; soutěže, festivaly, sborníkové kursy, literatury, ediční aktivity. Pěvecký sbor mládeže jako přechodný typ (středoškolské a vysokoškolské sbory).
- Sledování, četba, rozbor a hra partitur sborových ukázek.

II. Instrumentální soubor

- Funkce ve vývoji hudební kultury. Přehled hudebních nástrojů.
- Orchester, jeho utváření v závislosti na slohovém vývoji hudby. Orchester hudebního klasicismu jakožto výchozí typ; orchestry a ansámblы předklasické, velký symfonický orchestr 19. století, orchestrální útvary hudby 20. století. Orchesterální hudba v dějinách české hudební kultury 18 - 20. století (přehled).

- Aktuální situace u nás a v zahraničí. Světové orchestry a jejich dirigenti, síť našich profesionálních orchestrálních těles. Stav a organizační struktura amatérské hudební aktivity v této oblasti.
- Dětský orchestr a orchestr mládeže, jeho funkce, význam, problematika. Informace o našich a zahraničních dětských a mládežnických orchestrálních kolektivech, vazba na hudební školení. Soutěže, vzdělávací práce dirigentů, ediční situace.
- Sledování, četba, rozbor a hra partitur orchestrálních ukázek.

III. Vokálně instrumentální syntéza

- Historické útvary: oratorium, kantáta, formy hudebně dramatické.
- Soubory a instituce v dnešní hudební kultuře. Síť operních a operetních scén u nás, slavné scény zahraniční.
- Možnosti tvoření dětských a mládežnických vokálně instrumentálních útvarů.

IV. Sbornistr - dirigent dětského sboru a dětského instrumentálního souboru. Předpokládaná struktura jeho odborných hudebních schopností, struktura osobnostních předpokladů a charakterových vlastností.

2. ročník

Těžiště studia je ve sborové pěvecké složce. Cílem je jednak zvládnutí základů metodiky práce se sborem, jednak dosažení uspokojivého stupně pěvecké realizace dvou- a tříhlasých dětských sborů v praxi se zařazováním prvků taktování a dirigování. Instrumentální složka práce využívá materiálu vokálních skladeb. Učitel i zde pravidelně zařazuje kromě prvků dirigování četbu, rozboru i hru partitur.

I. Pěvecký sbor

- Základní typy pěveckých sborů (smíšený, ženský, mužský), sbory komorní. Dětský pěvecký sbor a jeho podvojná funkce:

- a) přípravná, jakožto předstupěň sboru dospělého,
 - b) svébytná, autonomní, zajišťující plné umělecké využití mentálně ohraničené složky populace.
- Metodika práce s dětským a mládežnickým pěveckým sborem. Druhy a typy dětských sborů (podle vyspělosti, věku, umělecké orientace). Vnější podmínky práce, technické zajištění, didaktické pomůcky. Zakládání a nábor, zkouška hudebnosti. Základní prvky organizace (skupiny, evidence docházky, ostatní administrativa). Zkouška sboru, typy zkoušek, struktura zkoušky a organizace. Zkouška dělená, generální zkouška, víkendové a prázdninové soustředění sboru. Vystoupení sboru, typy, organizace, zajištění.
 - Hlavní disciplíny sborové pěvecké výchovy. Hlasová výchova (dýchání a artikulace, nasezení tónu, vokalizace, rozvíjení hlasu, rozsahu, zpěv mezza voce, základy hlasové hygieny), Intonační výchova (modely zpěvu z not, rozvoj hudební předstevivosti, vztah k elementární hudební teorii, intonační metody, zásady sborové intonace), výchova rytmická.
 - Rozvíjení základních prostředků výrazu: dynamika, messa di voce,agogika, prostředky pěvecké techniky ve službě výrazu.
 - Dvojhlas a vícehlas. Hlediska rozdělení dětí do hlasů. Rozvoj polymelodického a harmonického citění.
 - Dětské sbory a cPELLa - rozbor, studium a interpretace dvou-, tříhlasých sborů.
 - Exkurzní návštěva zkoušky začínajícího a zkoušky vyspělejšího dětského pěveckého sboru.

II. Instrumentální soubor

Paralelně se základní tematikou ročníku se dotváří instrumentální praktika jako příprava na příští školní rok. Doporučuje se užívat i lehké ovladitelných nástrojů (zobcové flétny, klávesové nástroje, metalofony a xylofony, ostatní nástroje dětského /Orffova/ instrumentáře), jež je možno přiřadit k základu nástrojů tradičních. Využívat univerzálních typů pozdně renesanční hudby, nevyhýbat se instrumentální realizaci probíraných skladeb vokálních. Podle možností založit orchestr lidových nástrojů (lidovou "cimbálovou" muziku, lidovou dechovou hudbu) s perspektivou rozšiřování k vyšším typům instrumentálních souborů.

3. ročník

Těžiště spočívá nyní ve složce instrumentální. Cílem je jednak zvládnutí základů metodiky práce zejména na zkouškových souborů, jednak dosažení uspokojivé a studijně uživatelské úrovně praktika při interpretaci drobných instrumentálních skladeb a jejich řízení.

I. Pěvecký sbor

Problematika pěveckého sboru mládeže, přechod ke sborovým útvarům dospělých. Otázka mutace, pomutečního období, zásady hlasového rozvoje. Smíšený pěvecký sbor, literatura, hlediska výběru skladeb pro mládežnické pěvecké sbory. Soustavné udržování a pěstování pěveckého praktika vedle nyní dominantního praktika orchestrálního (instrumentálního).

II. Instrumentální soubor

- Základní typy orchestrů, jejich složení. Orchester symfonický, komorní, smyčcový, dechový, estrádní (univerzální), jazzový a taneční, orchestry lidových nástrojů.
- Dětský a mládežnický instrumentální soubor. Možnosti složení, varianty, vývoj od přípravných k vyšším útvarům. Okrajové instrumentální ansámbly (zobcových fléten, skordeonů, klarinetů, soubory trubcovské aj.). Popis, sledování reprodukovatelných ukázek v partiturách.
- Informace o základních jednotlivých hudebních nástrojích a základních principech instrumentace: rozsahy, transpozice, klíče, charakteristiky tónu a tvoření tónu, základní technické možnosti a problémy, funkční upletnění v sólech, ve skupinách a v orchestrálním celku. Nástroje smyčcové, dřevěné a žesťové dechové nástroje, nástroje klávesové, ostatní strunné a bicí.
- Metodika studia skladeb se základními typy orchestru.

Smyčcový orchestr: ledění, sjednocování smyků, práce s tónem, studium po hlasech a skupinách, problematika výchovy viol, violoncell a kontrabasů. Vyváženost nástrojových skupin, dynamika, vibrato, ledění. Čtení partitur.

Dechový orchestr: rozehrávání, jednotné nesezení, dýchání, tónová kultura, vyladování, práce se skupinami. Problém hry na křídlovky, tenory, berytony, tuby, trubky Es a B basso, na klarinet Es a bicí nástroje. Studium partitur.

Univerzální orchestr složený z nástrojů smyčcových, dechových, bicích i klávesových a strunných. Vývoj směrem k orchestru symfonickému.

Orchestr lidových nástrojů: improviziční charakter, složka melodická a doprovodná, problematiky hry na cimbál, dudy apod. Realizace krajevých lidových písní. Cesty rozšiřování základu lidové hudby na orchestr univerzálního typu.

Orchestr jazzový: struktura a složení, stylové varianty obsazení. Rozbor partitur. Otázky vkusu, kůže a společenské funkce.

- Během roku žáci dirigují kretšji instrumentální a orchestrální skladby na úrovni dosaženého stupně tektovscí techniky. Možno použít skladeb reprodukovanych (vhodné jsou zejména taneční formy).
- Učitel organizuje alespoň dvě exkurzní návštěvy vzájemně žánrově odlišných orchestrů na jejich zkouškách.

4. ročník

Předchozím studiem nebyté vědomosti a získané dovednosti by měly dozrát v základní syntézu schopností umožňující úspěšný výkon funkce sbormistra - dirigenta dětského pěveckého a instrumentálního souboru. Náplň práce v závěrečném ročníku se člení na několik tematických oblastí.

- I. Informace k perspektivě vedení dětských vokálně instrumentálních a hudebně dramtických souborů. Zpěvohra a muzikál. Zásady studia a řízení souboru o dvou i více uměleckých složkách. Práce se sólisty.
- II. Dramaturgie činnosti souboru. Dramaturgie pořadu (koncertu), plán koncertního cyklu, sezóny, roku, dlouhodobé dramaturgické plány a perspektivy.
- III. Práce souboru v rozhlasovém a televizním studiu. Zásady a základní technické údaje k používání nahrávací techniky.

IV. Doprvení vokální a instrumentální složky práce v praktiku, zvážení možnosti veřejného vystoupení - např. i ve spolupráci se školním či mimoškolním souborem.

V. Příprava závěrečné písemné práce:

a) vlastní úprava čtyř lidových písní pro dětský sbor, z toho alespoň dvě s capella,

b) instrumentace dvou žánrově, výrazově či historicky odlišných skladeb pro některý typ instrumentálního souboru.

VI. Příprava závěrečného praktického výstupu: dirigování jedné vokální a jedné instrumentální skladby.

VII. Informativní poučení o některých pojmech a kategoriích z oblasti hudební pedagogiky a psychologie: hudební vlohy a dispozice, hudební nadání a hudebnost, podstata hudebních schopností, základní etapy hudebního vývoje dítěte, význam motivace v rozvoji hudebních schopností, hudební sluch a hudební paměť, rysy dětské hudební tvořivosti, fantazie a intuice, percepce a prožitek, motorika, tréma, učení, vkus.

VIII. Poučení o základních funkcích nezbytných k udržení provozu velkého dětského a mládežnického souboru, jejich náplň a charakter (možnosti slučování, dělby práce atp.): zřizovatel, zástupce vedoucího, druhý dirigent, dramaturg, tajemník, režisér, archivář, korepetitor, vedoucí hlasové a nástrojové skupiny, koncertní mistr, umělecký poradce, hlasový poradce, inspektor, propagační referent, hospodář, kronikář, nástrojař, techničtí spolupracovníci. Související "vnější" funkce: hudební kritik a publicista, funkce v uměleckých svazech a organizacích, pořadatel, patronát ní instituce, družební instituce, sdružení rodičů a přátel souboru, řídicí orgány místní, okresní, krajské, ústřední, hudební školství a instituce ministerstva kultury.

IX. Osobnost dirigenta-sbornístra, vedoucího souboru. Souhrn schopností a dovedností, charakterových vlastností, vůdčí schopnost. Vlastní sebevzdělávání a seberozvíjení. Příklady a životopisy vynikajících sbornístrů a dirigentů dětských a mládežnických kolektivů. Besedy se zesloužily-

mi pracovníky oboru. Literatura oboru (učebnice, ostatní publikace).

Učební osnovy předmětu
taktovací technika a základy dirigování

Výchovně vzdělávací cíl a charakteristika předmětu

Cílem práce v předmětu je založit, rozvinout a upevnit dovednostní stereotypy taktování základních schémat, modelů a technických detailů použitelných při praktickém řízení (dirigování) dětského sboru nebo instrumentálního souboru.

Charakter předmětu je převážně dovednostní. Teoretické a historické kontexty zprostředkuje sumární předmět vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru. Učitel využije vyměřeného času především k nácviku taktovacích dovedností. Soustředí se na základní jevy taktovací techniky, zpočátku bez akcentu na perspektivy dirigentské individuality žáka. Teprve mnohonásobným procvičováním základních prvků lze spolehlivě založit technické návyky využitelné v osobitém dirigentském stylu na koncepci. Učitel proto od počátku do konce klade důraz na přirozenost a názornost (postava, obličej, ruka jako vlastní nástroj dirigování), dále na perfektnost, srozumitelnost, výrazovou a estetickou účelovost gest. Teprve v závěru studia a při plnění praktických úkolů dirigování v praktických mezipředmětových kontextech je možno připustit osobitě a výrazově zdůvodnitelné modifikace "kresopisu" základních taktovacích obrysů a schémat i technických detailů dirigování. Pracujeme vesměs bez taktovky.

Na všech stupních práce (od elementárních projevů) je třeba pracovat při živé hudbě, realizované jak učitelem tak frekventanty (zpěv, deklamace, hra na nástroj, rytmická hra, improvizace), či při vhodné reprodukcované hudbě. Důsledně upletňovaný vzor učitele je třeba doplňovat sebezpozorováním žáků v zrcadle.

Literatura a studijní materiál - viz seznam literatury sumárního předmětu vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru.

I. ročník

Výchovné vzdělávací cíl

V prvním ročníku studia je třeba nacvičit základní prvky taktovací techniky v návaznosti na elementární projevy rytmického cítění žáků odvozených z rytmické činnosti obecné ("hra na tělo") i činnosti specificky hudební (nástrojová rytmika). Při diferenciaci projevů ostře rytmické povahy s projevů povahy kantilénové rozvinout specificky taktovací motoriku, zpočátku v prvcích, v závěru roku v základních taktovacích schématech taktu dvou-, tří- a čtyřdobého.

Studijní úkoly

- Rytmická cvičení ("hra" na tělo spod.), vyjadřování metricko-rytmických i výrazových kvalit hudby pohybem těla, ruky.
- Diferenciace vyjadřování rytmu: projevy ostře rytmické povahy, projevy povahy vládného kantilénového pohybu.
- Ruka, její vyjadřování pohybu a rytmu hudby, odlišnost funkcí peže, předloktí a zápěstí. Gymnastika ruky v prostoru "dirigentského kříže": zápěstí, předloktí, peže, vše v horizontálním a ve vertikálním pohybu s akcentem na pohyb lokte.
- Pohyb nepřetržitý v horizontále, kruhu a ve vertikále.
- Pohyb odrezný ve vertikále s horizontále.
- Kombinace pohybu nepřetržitého s odrazného.
- Dirigentský postoj, triáda zehajovacích pohybů: výchozí postavení - příprava - nástup (tj. na 1. dobu).
- Tektování, takt třídobý: 1. doba odrezný pohyb ostrý, 2. a 3. doba pohyb kantilénový.
- Dvoudobý a čtyřdobý takt; funkce levé ruky na 2. době čtyřdobého taktu.
- Zevedení odrazného (ostře rytmického) pohybu na ostatní doby taktů.
- Střídání ostře rytmického pohybu (ražený) s kantilénového (težený).
- Jednoduché uzavírání pohybu.
- Soustavné procvičování na materiálu písní o stejném i proměnlivém taktu.

Materiál ke studiu

Lidové písně (zpívané, doprovázené učitelem), jednoduché sbory a instrumentální skladby neměnného tempa, jednotného, převážně středního, bez předtaktů, agogických změn. Písně a skladby s proměnlivým taktem (mateniky), kánony a hudební hříčky.

2. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Při celoroční orientaci na představu sborového vokálního projevu (v návaznosti na sumární předmět vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru) je třeba důkladně zopakovat a docvičit látku 1. ročníku. Důraz klást zejména na lehkost a přirozenost odrazného pohybu na první době taktu i na dobách dalších (takty dvou-, tří-, čtyřdobé). Technické prostředky budou v průběhu roku rozmnoženy do té míry, aby bylo možno dospět k řízení lehčích dětských sborů. Oporou bude nadále lidová píseň.

Studijní úkoly

- Opakování látky 1. ročníku: rytmické projevy, gymnastika ruky, takt dvou-, tří-, čtyřdobý ve středních tempch.
- Uvědomělá vazba pohybu na dech a deklamací. Dechová příprava, kantilénová formy realizace gest při důsledném dodržování jejich přesnosti (bez sbormistrovských nešvarů nadměrného užívání pohybu zápěstí, projevů deklamační erytmie spod.).
- Osamostatnění a pohybová diferenciacce pravé a levé ruky. Odpojování (sesmeknutí) a připojování "mlčící" ruky.
- Nástupy na jinou než první dobu - předtaktů. Předtaktů jednoduché a složené, úplné a neúplné. Kombinace pohybu taženého a reženého, moment vyčkávání atp. Stále procvičování tohoto celku během roku.
- Fermata a její provedení. Koruna závěrečná (finální), koruna průběžná s odsazením a bez odsazení. Procvičení na uměle utvářených strukturách na různých dobách různých taktů.
- Pohybové, dynamické a výrazové proměny: pohyb střední, rychlý, volný. Zrychlování a zpomelování pohybu. Agogika. Vyjád-

dření jednotlivých dynamických stupňů, zesilování a zeslabování. Vyjádření akcentu, legata, staccata. Možnosti účelové deformace taktovacích schémat v zájmu tempové, dynamické a výrazové diferenciacce. Stálá a proměnlivá složka taktování, diferenciacce pravé a levé ruky s návraty k pravidelnému pohybu.

- Odlišnosti řízení homofonní a polyfonní sazby.

Materiál ke studiu

Při trvajícím opoře o lidovou píseň vybírat drobnější dětské sbory (vokálně realizovat alespoň jeden důležitý hlas). Neusilovat zpočátku o komplexní zvládnutí dirigování a řízení složitějších skladeb, jež by mohlo vést k předčasným deformacím a neopodstatněným individualizacím dirigentského projevu. V závěru roku samostatně "provést" dva až tři lehší dětské sbory nebo sborové úpravy s vyššími nároky na tempové, dynamické a výrazové proměny.

3. ročník

Cílem práce je rozvinutí taktovací techniky s představou řízení skladeb instrumentálních. Na počátku roku je třeba znova zopakovat zejména techniku odrazného pohybu, techniku předtaktí a fermaty. Během roku je třeba dosáhnout vylehčení pohybu ruky ve všech schématech s technických detailech, dovést tempo do velmi rychlého a velmi pomalého, ověřit pocit jistoty a stav účelného zmechanizování modelových pohybů v zájmu uvolnění a soustředění se na výrazové složky. Žáci by měli (v souvislosti s obsahem předmětu vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru) dospět k představě řízení přehledných instrumentálních skladeb s dosti výraznými proměnami temp, agogiky, dynamiky a výrazu.

Studijní úkoly

- Opakování základních technických prvků, pohyb odrazný, diferenciacce kantilénové a ostře rytmické realizace taktovacích modelů.
- Nodhodnoty a podhodnoty. Slučování a dělení gest, lomení

- taktových pohybů; slučování hodnot, pohyboví vyjádření taktu jako celku. (Spojovat a procvičováním změny temp.)
- Takty šestidobé, devítidobé, dvanáctidobé.
 - Takty pětidobé a sedmidobé, další metrické nepravidelnosti a jejich řešení.
 - Předtaktí v instrumentálních skladbách, technike taktování předtaktí složených neúplných.
 - Taktování charakteristických rytmicko-metrických skupin: trioly, synkopy, ligatury s držené tóny, pomlky, tečkované rytmy, skupiny šestnáctin v rychlém tempu, tempová a dynamická subita, fermaty, cesury, odsazení, proměny metru.
 - Technické odlišnosti dirigování instrumentálních souborů různých velikostí, žánrů a typů podle nástrojového obsazení (např. rozdílnost řízení typů smyčcových, dechových orchestrá a skupin, skupin nástrojů bicích apod.).

Materiál ke studiu

Učitel vybírá jednodušší věty ze sonátových cyklů, taneční skladby; velmi vhodné je řízení skladeb pro sólový melodický nástroj s klavírem! Soustředí se na skladby pro dětský instrumentální soubor, nezanedbává instrumentální úpravy lidových písní. Dirigování zpívané lidové písně je stálou samozřejmou součástí i v tomto ročníku.

4. ročník

Po založení a upevnění základních taktovacích dovedností bude možno v závěrečném ročníku studia přistoupit k realizaci výrazové a stylotvorné složky řízení sboru s orchestru a s tím i k určité individualizaci projevu na úrovni blízkí se dirigentkému výkonu. Je třeba ovšem počítat s tím, že vlastní dirigování dětského uměleckého kolektivu (tj. především na veřejných vystoupeních) zaujímá ve vztahu k celkové rozměrné přípravné, výchovné i organizační práci podstatně nižší proporcí nežli u těles vyspělých s profesionálních. Je třeba stále připomínat zásedu srozumitelnosti a přesnosti taktovacích schémat a gest, postavení ruky v přirozené a efektivně nedeformované pozici. Zůstane proto i pro závěrečný ročník každo-

denním pravidlem důsledné procvičování prvků taktovací techniky, zejména odrazného pohybu, základních schémat a gest, nejlépe před zrcadlem. Žáci soustavně ověřují své schopnosti a dovednosti řízením vokálního a instrumentálního praktika, pokoušejí se individuálně o zvládnutí i složitějších vokálně instrumentálních celků.

Studijní úkoly

- Zopakování a procvičení veškerých základů taktovací techniky, její neustálé zdokonalování a vylehčování.
- Nástupy ve vokálně instrumentálních celcích, řízení sólistů vokálních a instrumentálních.
- Řízeníagogicky velmi uvolněných struktur: recitativu, perlends, úseků bez taktu a metra (ad libitum).
- Zásady řízení melodramu, baletu, operní scény.
- Poučení o osobnosti dirigente, studium filmových záznamů, posuzování veřejných výkonů sbormistrů a dirigentů.
- Kompletní práce sbormistra-dirigenta dětského souboru. Řízení na zkouškách ve skupinách, na koncertech. Pravidla a konvence dirigování na veřejnosti. Zásady dirigentské přípravy zkoušky a vystoupení.
- Meze individualizovaného pojetí taktovacích gest, vztah k základní normě taktování.

Materiál ke studiu

Představa složitějších skladeb pro dětský sbor a orchestr, skladby tradiční i soudobé a rytmicko-metrickými zvláštnostmi a úskalími. (Reprodukováná hudba.) Závěrečné veřejné vystoupení v rámci praktika či šife organizované školské či mimoškolní akce.

Učební osnovy předmětů
elementární improvizace (doprovody k písním), hra na lehkoovladatelné (dětské) nástroje, základy taktovací techniky

Pojetí a cíle předmětu

Cílem předmětu elementární improvizace, hra na lehkoovladatelné nástroje, základy taktovací techniky je seznámit žáky, kteří se připravují ke studiu učitelství na vysokých popřípadě středních odborných školách (SPgŠ, konzervatoř), s problematikou praktických hudebních činností, jejichž ovládnutí je pro tvořivou a smysluplnou práci v hudební výchově nezbytným předpokladem. V průběhu studia na II. stupni LŠU má žák získat přehled o smyslu, možnostech a mnohostretném využití těchto činností a osvojit si dovednosti na odpovídající úrovni tak, aby na ně mohl s úspěchem navázat a dále je rozvíjet ve zvoleném dalším profesionálním studiu.

Budoucí profesionální zaměření žáka je proto prvním závazným kritériem pro diferenciaci požadavků v jednotlivých činnostech i proporci jejich zařazení do vyučování. Je pochopitelné, že požadavky na žáky se budou stupňovat počínaje zaměřením na učitelství v mateřských školách přes I. stupeň základní školy až po učitelství hudební výchovy na II. stupni základní školy popřípadě na středních školách nebo lidových školách umění. Rovněž využití jednotlivých praktických činností se liší podle stupňů a typů škol a podle toho je také třeba jim ve vyučování určit odpovídající časový prostor.

S ohledem na tyto skutečnosti bylo na II. stupni LŠU zřízeno koncentrované studium pro starší začátečnický se zaměřením na přípravu ke studiu učitelství mateřských škol a I. stupně základní školy. V učebním plánu tohoto studijního zaměření je využití praktických hudebních činností (Elementární improvizace stđ.) zařazeno ve 3. a 4. ročníku s půlhodinovou vyučovací dotací týdně. V návaznosti na znalosti a dovednosti z hudební nauky a hry na nástroj si zde mají žáci osvojit elementární improvizaci (doprovody k písním) jak na svém nástroji, tak zejména s užitím dětského instrumentáře. V oblasti základů taktovací techniky půjde pouze o zautomatizování základních taktovacích schémat.

Naproti tomu ve studijním zaměření ke studiu učitelství hudební výchovy na II. stupni ZŠ a středních školách popřípadě učitelství LŠU, kde se předpokládá absolvování I. stupně LŠU, je tento předmět zařazen již od 1. ročníku a žák by zde měl uplatnit a rozvíjet všechny znalosti a dovednosti jak z elementární improvizace na svém nástroji, tak z hudební nauky (včetně znalostí dětského instrumentáře), tak i nově získávaných poznatků ze studia ostatních předmětů, zařazených na II. stupni. Vzhledem k omezené časové dotaci a poměrně vysokým požadavkům v oblasti improvizace je vhodné u žáků se zájmem o vedení dětských zájmových kolektivů (pěvecké a instrumentální soubory) využít možnosti kombinace se stejnojmenným studijním zaměřením, kde je věnováno taktovací technice a základům dirigování 1/2 vyučovací hodiny týdně po celou dobu studia a pro tento předmět byly vydány též samostatné učební osnovy.

V obou variantách učebního plánu (pro žáky bez předchozí hudební přípravy a s předcházející hudební přípravou) se budou požadavky na elementární improvizaci diferencovat podle povahy žákova nástroje. Tyto požadavky jsou proto také uvedeny v učebních osnovách hry na nástroje pro příslušné studijní zaměření. Jednotlivým prvkem ve vyučování pro žáky hrající na různé nástroje je elementární improvizace na dětské hudební nástroje. I zde však musí učitel vycházet ze situace v konkrétním ročníku a skupině, a proto následující učební osnovy s metodickými poznámkami mohou být jen inspirační pro tvořivou práci s individuálním plánem pro práci jednotlivých skupin.

Elementární improvizace na dětské nástroje

Improvizace je činnost, v níž se spojuje tvorba a interpretace. Tento způsob hudebního vyjádření je presterý a dodnes vlastní každému hudebně citlivému člověku. Potřeba přidat se ke společnému zpěvu druhým hlasem, vytleskávat nebo vyklepávat rytmus, melodizovat text, proměňovat známou melodii, pokus zahrát nápěv písně na dosud nepoznaném nástroji, to všechno svědčí o přirozené touze po tvořivé účasti na hudební činnosti. Tyto projevy, tak typické pro útlý dětský věk, se postupně vytrácejí nebo spon slábnou. Přibývajícím ostych, absence společenského zpěvu, u hudebníků pek výlučná fixace

ne notový zápis způsobují ztrátu činnosti, která by sni v budoucnu neměla být pouze cestou k rozvíjení hudebního myšlení, ale samozřejmou složkou hudebního projevu, který má i nezastupitelný význam společenský.

Jak z úvodní definice vyplývá, je kvalita improvizace závislá na míře hudebních zkušeností a instrumentálních nebo vokálních dovedností. Také improvizace, podobně jako v notách zaznamenaná kompozice, je stavba, k níž je třeba shromažďovat materiál povahy rytmické, melodické a harmonické, přičemž manuální zručnost a uvolněnost pohybu hře je výraznou úlohu.

Základní stavební kameny

Dobrou a vyzkoušenou přípravou ke shromažďování rytmických elementů je hra na tělo se čtverým rozdílným zvukem (tlesknutí, plesknutí, dupnutí, luskání prsty). Nejlépe je začít s elementárními rytmy ve 2/4 taktu, a to vždy ve dvoutaktí, aby se vytvořil celek představující jakýsi motiv (např. dvě čtvrté - dvě osminy, čtvrtá nebo čtyři osminové - dvě čtvrté atd.), a to v nejrůznějších kombinacích rytmických i "brevných" (tlesknutí, lusknutí spod.). K této přípravě se můžeme kvůli uvolnění vracet i potom, co použijeme bicích nástrojů (bubínek, tamburina, triangel, prstové činelky, dřevěné bloky, činel, dětské tympány nebo bongy), které předpokládají určitou techniku hry, aby jejich zvuk byl hudebně hodnotný. Návod ke hře na tyto nástroje najdeme v metodické příručce Instrumentální soubor na základní škole určené pro nepovinný předmět v 5. až 8. r. ŽŠ Hra na hudební nástroj. Celou řadu rytmických cvičení najdeme v 1. dílu České Orffovy školy. Tyto příklady by však měly sloužit pouze jako inspirace pro učitele, protože důležitou zásadou při improvizaci by měla být nezávislost na notovém zápisu, který improvizaceční fantazii ochromuje.

Zpočátku probíhá příprava ve hře na tělo a na rytmických nástrojích ve formě echa, tedy přesného opakování dvoutaktového rytmického motivu, jehož původcem je nejdříve učitel, později jednotliví žáci. Tato hra na echo by měla probíhat v jednom proudu bez váhání, tedy bez pauz. Kontrolou naší práce a vyšším stupněm dovednosti je rozhovor, rovněž ve dvoutaktích, kdy hráci neopakuji učitelům motiv, ale vytvářejí svůj vlastní.

Když tento princip rozšíříme na čtyři takty otázky a čtyři takty odpovědi, dostáváme se k jednoduché hudební větě, kde otázka tvoří předvětí, odpověď závětí. Po bezpečném zvládnutí rytmické improvizace ve 2/4 taktu se věnujeme shromažďování rytmických prvků ve 3/4, 6/8, 4/4 taktu, případně v přehledně řazených střídavých taktech (2/4 - 2/4 - 2/4 - 3/4 - 3/4 s repeticí nebo např. 3/4 - 2/4 - 2/4 - 3/4 s repeticí).

Je důležité, aby i v tomto stadiu improvizace vstoupil do hry výrez v podobě dynamického odstínění, tempových proměn, následových rozlišení. Při této práci usilujeme nejen o zvládnutí rytmů, fyziologického uvolnění, ale také o muzikantsky plnokrevné vyjádření, které netrpí křečí a úporným výrazem ve tváři.

Melodický materiál a jeho použití

Stejně jako při hře na rytmické nástroje dbáme i při hře na melodické bicí (zvonkohru, metalofon, xylofon) na správnou techniku hry, tedy na držení paliček a na optimální místo úchopu (doprostřed kmeny).

Dobrou cestou k melodické improvizaci je "hra na písničku". Zvolíme si čtyřveršový text (ne však text písně, kterou žáci znají, aby se nesnažili zahrát známý nápěv), který nejdříve vyslovíme pregnentně rytmicky. Vhodná jsou především lidová říkadla s rytmickou potencí jako např. rozpočítadla nebo jiná rytmicky výrazná říkadla:

Stojí vrba u potoka,	Stromečku vstávej,
jmenuje se klíč,	ovoce dávej,
ne koho to slovo pedne,	umej se, učeš se,
ten musí jít pryč.	je štědrý den.
(2/4 takt)	(3/4 takt)

Každá dobrá hra má svá pravidla, která jí dávají napětí i smysl. Omezme tónový prostor na pět tónů (c - g nebo v transpozici na 1. - 5. stupeň kterékoliv tóniny). Rytmicky uspořádané říkadlo začneme na 1. stupni, dále se v rytmu pohybujeme svobodně dál a na konci předvětí (po druhém verši) skončíme na kterémkoliv stupni, jen ne na prvním (nejlépe je končit předvětí na 2. stupni), pokračujeme dál a končíme pek na 1. stup-

ni. Dbejme na plynulost projevu, neboť žádný tón mimo úvodní a závěrečný není závažný a tedy ani chybný. Tato improvizace může nevozovat i na zkušenosti ze hry na otázku a odpověď, hraje tedy předvětí učitel, závětí žák a obráceně nebo se na stejném postupu podílejí dva žáci. V dalším stadiu může začít předvětí na 3. nebo 5. stupni, končit však stále na prvním nebo třetím a rozšíříme-li později tónový prostor na 8 tónů, tedy i na osmém. Cítění formy a určitého řádu je v tomto stadiu prvofadé.

Rozsáhlejší formou, při níž se zděrem upletneme dosevední zkušenosti, je rondo. Vhodná je k tomu dórská tónina (d - e - f - g - e - h - c - d). Jednotlivé tóny této řady si nevynucují změnu harmonických funkcí, a tak se po té řadě "procházíme" svobodně, jen v závěru periody se jako v durové tónině vracíme k prvnímu stupni. Refrén v písňové formě vytvoříme společnou improvizací, kuplety řešíme sólem (A B A C A D A atd.) nebo ve dvojicích. Kuplety mohou mít stejný rozsah jako refrén nebo jsou i rozsáhlejší, což závisí na dovednosti nebo momentální inspiraci sólisty, jemuž ponecháme větší prostor.

Jinou vhodnou formou, při níž se upletní další modální tónina siolská, je pessecaglia. Melodická improvizace probíhá ve tříčtvrtečním taktu v omezeném tónovém prostoru (nejdříve 5 tónů $e^1 - e^2$, pak celá oktáva $a^1 - a^2$) nad opakovaným čtyřtónovým ostinatem klesající řady ve tříčtvrtečných hodnotách A - G - F - F. Ostinato hraje hlubší nástroj (kytara, klavír, metelofon), melodickou improvizací nástroje polohou vyšší. Pro dobré hudební vyznění, pro zvýšení účinnosti i hráčské dovednosti zdrobňujeme v melodické lince postupně hodnoty; nejdříve hrajeme v čtvrtových, pak v osminových, v další fázi je kombinujeme, v závěru užijeme šestnáctinových. Tohoto principu užijeme s výhodou i při improvizaci na klasickém nástroji, kde může sloužit i jako vhodné prstové cvičení.

Výrazové cítění a neperiodický způsob hudebního myšlení procvičujeme ve volné hře na rozhovor. Tentokrát není "replika" omezena počtem taktů. Rozhovor probíhá mezi dvěma nebo více partnery. Výpovědi může být otázka nebo odpověď různé délky a rozličného citového náboje, tedy klidná, vzrušená, věcná, váhavá, vlídná, kategoricky odmítavá atd. Při této improvizaci použijeme melodických i rytmických nástrojů dětského

instrumentáře, při čemž na melodických nástrojích můžeme postavit modus vybočující z diatonické škály, tedy např. c - d - e - fis - g - a - b - c, a tak se i v tónovém materiálu více přiblížit novějšímu způsobu hudebního myšlení.

Dovednosti získané v této hře uplatníme při "malování obrazu" tedy při improvizaci, kde významnou roli hraje nejen krátká hudební myšlenka, ale také míchání barev. Celý tento proces může být zarámován pravidelným pulsováním bubínku ve čtvrtových hodnotách nebo i bez tohoto rámce přibývá na pokyn učitele stále více nových barev, až se připojí všechny přítomné nástroje a obraz je ukončen. Jednotlivé motivy jsou metricky volné; pauzy mezi nimi jsou vítané, aby se barevnost a intenzita zvuku proměňovala. Každý nový vstup by měl být dynamicky výrazný, ale vzápětí by měl splynout s celkem, v průběhu improvizace má však příležitost se na chvíli opět výrazně prosadit. Tento způsob improvizace nás rovněž přibližuje některým soudobým kompozičním postupům. Bude jistě užitečné celou tuto kolektivní improvizaci natočit na magnetofonový pásek, aby si hráči mohli výsledkem svého úsilí poslechnout a poučit se na něm: mohou tak na výkonech svých spoluhráčů konfrontovat myšlenkovou nápaditost, ale cvičit také smysl pro stavbu větší hudební formy.

Jedna z dovedností, které se od hudebníka očekávají, je vytváření doprovodu k písním. To předpokládá schopnost zahrát známou píseň podle sluchu. Snadnější než vytvořit druhý hlas je zahrát jednoduchý harmonický doprovod. Vycházejme zpočátku z tekových nápěvů, jejichž harmonická potřeba je jednoduchá a přehledná, např. TTTD DDDT (Skákal pes, Pec nám spědla), kde dochází k proměně v posledním taktu předvětí a pak k návratu na toniku v závěru. Na tomto harmonickém modelu se může rozvíjet i kadencií melodicko-harmonická improvizace. Melodie k danému doprovodu se realizuje na 1. - 5. stupni, jak to bylo označeno ve hře na písničku: rozvíjíme tedy melodii od 1. stupně, předvětí končíme na druhém (je nejpřesvědčivější), pokračujeme na 2. - 5., abychom se pak v závěru vrátili na první stupeň. Tuto improvizaci můžeme uskutečnit v kterékoliv tónině, a tak přirozeně cvičit umění transpozice.

Dětské melodické nástroje (zvonkohra, metalofon, xylofon) ovládáme dvěma peličkami, a tak harmonickou funkci zjednoduší-

me na dva krajní tóny, tedy v C dur c - g (T), d - g (D), e - f (S), tedy D a S pro zjednodušení pohybu palíček v obratu. Budeme-li stejnou píseň hrát nebo zpívat v D dur, posuneme všechny tyto funkce na nástroji o jeden stupeň výš. Tento doprovod vyjádříme podle charakteru písně nebo nástroje (např. metelofonu svěfujeme spíše déle znějící tón) buď souzvukem zmíněných dvou tónů ve čtvrtových hodnotách nebo střídajícími se dvěma tóny v osminách. Dětské melodické nástroje jsou samozřejmě schopny vyjádřit tímto zjednodušeným způsobem i další harmonické funkce, a to rovněž v tóninách mollových. Chápejme však naše příklady jako návod, který učitel tvořivě rozvede.

Příklady jiných harmonických modelů:

TTTT TTTT (Po valašsky od zeme, Je-li pak to pravda)

TDTDTDTD TDdTDDT (Už ty pilky dořezaly, Měle jsem já huláne)

TTTT DTDT (Prší, prší)

TDDT TDDT TDDT TDDT (Na našem dvoře)

TDDT TDDT STDT TDDT (Kdyby byl Bevorov)

TTTDDD DDTTSDT (Ještě já se podívám)

Většina písní má ovšem zcela svůj harmonický řád, který se dá řešit jen empiricky, tedy i ze cenu chyb, které jsou samozřejmou součástí učení. Většinu harmonických úkolů by tedy po prvních společných zkušenostech měli řešit žáci sami. Teprve na větším množství písní získáváme pocit samozřejmosti, která má pak šanci přerůst v tvořivější přístup k doprovodu, kdy výraznou úlohu hraje vytváření druhého hlasu, sč už v řádu lidové tvorby nebo vycházejícího ze zkušenosti s polyfonií sč k diskantující ornamentice s bohatými přechodnými tóny v drobných hodnotách.

Při doprovodné funkci se nám však nabízejí i jiné formy tvořivé činnosti, a to např. improvizace předehry, meziher, dohry nebo variací na danou melodii. Nezapomínejme také, že harmonické řešení nebo vícehlas není jediný způsob vhodného doprovodu. Velmi přesvědčivým důkazem o této dovednosti může být zrovna tak vhodná volba bicího rytmického nástroje a muzikantský způsob jeho použití. Správná volba určitých nástrojů by ostatně měla také patřit k základnímu vybavení dobrého hudebníka, jehož zkušenosti by měly přesahovat zvládnutí jednoho nástroje. Chápejme hru na dětské nástroje jako dobrou příležitost k poznání většího množství hudebních nástrojů druhově

spřízněných, ale barevně odlišných. Poctivá práce s dětským instrumentárem poskytuje příležitost seznámit se se základy aranžování, které je vítanou dovedností v každém smatérském hudebním seskupení.

Při improvizaci se nabízí celá řada jiných forem a příležitostí jako třeba melodramatické podmalování textu, scénické hudební předěly, doprovod k tanečnímu pohybu nebo ke cvičení. Stává se, že právě toto praktické společenské zapojení je pro některé žáky motivující, protože je přesvědčuje o smyslu jejich dlouhého úsilí i o vlastní tvořivé dovednosti.

Některé důležité zásady

Nepodceňujme skutečnost, že jsou dětské nástroje svými možnostmi omezené a snažme se na ně hrát poctivě a technicky správně.

Mysleme na to, že improvizace je z velké části činnost manuální a že tedy hráčská zručnost je jejím předpokladem.

Buďme žákům smí vzorem v přesvědčivosti svého projevu a upozorňujme je na dobré příklady v hudebním životě.

Upozorňujme žáky i při studiu komponovaných skladeb na některé tvárné principy, které se k improvizaci hodí (ostinato, bordun, sekvence atd.).

Veďme je k "bloudění" po kamenech dětských melodických nástrojů nebo po klepkách klasických nástrojů, protože právě těmito cestami přichází hudební myšlenka.

Veďme je k potěšení z hledání pěkných souzvuků, melodií a rytmů.

Pěstujme v nich odvahu k tvořivé činnosti povzbuzením i vlastním příkladem.

Neučme je využívat náhodu, která nás někdy v proudu "bezpečné" jednotvárnosti přivádí na novou myšlenku.

Dávejme žákům úkoly, které probouzejí fantazii.

Dbejme i při improvizaci na tento,agogiku a dynamiku, které jsou důkazem prožitku a povyšují někdy jednoduchou myšlenku do roviny dobré hudby.

Doporučené hudebniny

Stejně jako určitá tradiční instrumentální seskupení (smyčcové kvarteto, dechové kvinteto atd.) vytvářejí charakteristický svět zvuku, tak soubor dětských nástrojů dosahuje svébytného zvukového ideálu v díle Carla Orffa, které je však u nás prakticky málo známé. Velmi osobitá je česká verze ve čtyřdílné České Orffově škole Petra Ebena s Ilji Hurníka, zčásti zaznamenaná i na gramofonové desce, takže poskytuje i určitou zvukovou představu a vzor. Mnohá poučení o improvizaci i poměrně bohatý notový materiál přináší metodická příručka Instrumentální soubor na základní škole pro nepovinný předmět Hra na hudební nástroj (vydalo SFN v r. 1987). Inspirační pro berevnou představu souboru dětských nástrojů jsou Elce pelce kotrmelece Petra Ebena nebo scénická hudba k pohádkám K. J. Erbena od Zdenka Lukáše (oboje vydal Supraphon). Tohoto charakteristického instrumentálního obsazení je využito v Podpísničkách a Hádání Pavla Jurkoviče a v Malých instrumentálních skládkách pro dětské nástroje Mojžíře Bellinga (Supraphon). Poměrně bohatým zdrojem poučení i notového materiálu jsou učebnice pro základní školy a metodické příručky k nim a samozřejmě učebnice a metodické materiály LŠU.

Doporučení hudebniny by však měly sloužit jen jako ukázkový vzor, na niž učitel najde spolu s žáky nové možnosti, které budou vycházet z vlastní tvořivé práce.

Ministerstvo školství České socialistické republiky

Užební osnovy předmětů

- Vedení dětského sboru nebo instrumentálního souboru,
- Taktovací technika a základy dirigování,
- Elementární improvizace (doprovody k písním), hra na lehkoovladatelné (dětské) nástroje, základy taktovací techniky

pro II. stupeň studia na lidových školách umění

Hudební obor

Vypracoval Výzkumný ústav pedagogický

Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha

VA 1,47

Tematická skupina 35

1. vydání 1987

Cena výtisku Kčs 2,—

502/22,816

Tiskem ústelevé tiskárny SPN

111 9003